

MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI
KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

BM.WOG.002.64.2021

Warszawa, 25 listopada 2021 r.

**Stanowisko Komitetu Polityki Naukowej
w sprawie działań niezbędnych do rozwoju umiędzynarodowienia
nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce**

Znaczenie współpracy międzynarodowej dla rozwoju polskich uczelni i instytutów jest trudne do przecenienia. Dotyczy to zarówno sfery badań, jak i kształcenia. Mobilność naszych naukowców, jak i zatrudnianie naukowców z zagranicy daje Polsce możliwość uczestniczenia - indywidualnie i instytucjonalnie - w ogólnoświatowym dyskursie naukowym i w twórczej wymianie poglądów, a także stwarza lepsze warunki włączania w zaawansowane badania i projekty międzynarodowe, lecz także inicjowania i bycia liderem tego rodzaju przedsięwzięć. Dynamizuje również rozwój kariery naukowej i odpowiednie przygotowanie kapitału ludzkiego, współpracującego i konkurującego w globalnym otoczeniu. Z kolei, obecność studentów z zagranicy przyczynia się do unowocześniania i podnoszenia poziomu kształcenia oraz budowania wśród polskich studentów umiejętności otwartej dyskusji i wymiany argumentów. Służy także formowaniu grupy ambasadorów naszego kraju za granicą, promujących polską myśl naukową i kulturę, a także gotowych do współpracy z jednostkami naukowymi i przedsiębiorcami, przyczyniając się do kreowania powiązań naukowo-biznesowych. Aktywność ta w ostatnich latach zyskała nowe impulsy, by wspomnieć tylko program Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza oraz udział polskich uczelni w konsorcjach tworzących Uniwersytety Europejskie. Podobnych rozwiązań oczekuje Polska Akademia Nauk. Nadal jednak realizacja niektórych celów związanych z szeroko pojętą międzynarodową kooperacją badawczą napotyka na niepotrzebne utrudnienia lub zaniechania. Motywuje to Komitet Polityki Naukowej (KPN) do angażowania się w działania służące rozwojowi procesu umiędzynarodowienia, w tym usuwania jego barier.

W posiedzeniu Komitetu Polityki Naukowej w dniu 26 października 2021 roku, poświęconemu rozwojowi umiędzynarodowienia, wzięli udział:

- dr Grażyna Żebrowska – Dyrektor Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej;
- Dariusz Pawłoś – Dyrektor Departamentu Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych;
- Wojciech Dziedzic – Zastępca Dyrektora Departamentu Współpracy Międzynarodowej w Ministerstwie Edukacji i Nauki;
- dr Waldemar Siwiński – Prezes Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy”.

W wyniku przeprowadzonej dyskusji Komitet Polityki Naukowej zwraca uwagę na następujące trudności w realizacji procesu umiędzynarodowienia oraz proponuje rozwiązania.

- Istnieją istotne utrudnienia przy pozyskiwaniu pracowników, studentów i doktorantów z zagranicy, których przyjazd do Polski wymaga uzyskania wizy. Proces wizowy odbywa się w niezadowalającym tempie, zwłaszcza w niektórych krajach. Wielu studentów i doktorantów nie może rozpocząć kształcenia i badań w odpowiednim czasie, gdyż procedura przyznania wizy

toczy się wobec nich wiele miesięcy. Identyfikując przyczyny tego stanu należy wskazać m.in. na niedofinansowanie placówek zajmujących się tego rodzaju procedurą. Uczelnie i instytuty są gotowe wesprzeć polskie placówki dyplomatyczne opinią ekspercką, by przyspieszyć ich pracę. Komisja ds. Współpracy Międzynarodowej KRASP już w poprzedniej kadencji opracowała stosowny regulamin, w świetle którego delegacje z polskich jednostek naukowych mogłyby wziąć czynny udział w opiniowaniu wniosków wizowych oraz w rozmowach z kandydatami, prowadzonymi w konsulatach za granicą. Dzięki nabytym kompetencjom cyfrowym w ostatnim roku, wsparcie to może odbywać się z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej.

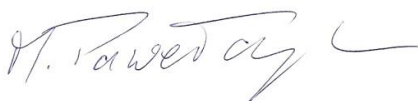
- Utrzymywane są prawne i administracyjne ograniczenia w przemieszczaniu się w kraju i poza nim osób, które przybyły do Polski w ramach współpracy badawczej i wymiany akademickiej. Dotyczy to m.in. możliwości podejmowania pracy lub studiów przez obcokrajowców, prawa do tymczasowego wyjazdu z Polski do kraju macierzystego lub państw trzecich, celem m.in. uczestnictwa w spotkaniach naukowych. Proces składania dokumentów i rozpatrywanie wniosków pobytowych w urzędach wojewódzkich odbywa się nadmiernie długo. Kilka miesięcy trwają też postępowania związane z powrotem do Polski osób, które wyjechały z powodów osobistych. Powtarzana jest bowiem procedura ich weryfikacji, pomimo że uczelnie i instytuty, na których prowadzą oni badania lub studiują, dysponują odpowiednią wiedzą by transfer z kraju i do kraju danej osoby uwierzytelnić. Podobne problemy dotyczą małżonków tych osób. Dlatego niezbędne jest stworzenie w placówkach dyplomatycznych oraz innych urzędach „szybkiej ścieżki” dla uzyskania wiz oraz innych pozwoleń pobytowych, których odbiorcami są pracownicy, doktoranci i studenci współpracujący z uczelniami i instytutami. Ponadto, celowym staje się wprowadzenie na potrzeby polskich uczelni i instytutów rozwiązań wzorowanych na projekcie opublikowanym 21.10.2021 r. przez Kancelarię Prezydenta RP, a odnoszącym się do założeń zmiany ustawy o cudzoziemcach w zakresie dostępności do polskiego rynku pracy. Zakłada on wydłużenie prawa do zatrudnienia na okres 24 miesięcy bez konieczności przeprowadzenia złożonych procedur. Zezwolenia na prace są w tym dokumencie związane wyłącznie z minimalnym wynagrodzeniem i ubezpieczeniami społecznymi. Nie ma powodów by z rozwiązań z jakich będą mogli korzystać przedsiębiorcy, nie korzystało też środowisko naukowe.
- Utrzymywane są wysoce sformalizowane wymagania wywodzone z Prawa zamówień publicznych, adresowane do szkół wyższych i instytutów planujących sprowadzanie naukowców z zagranicy lub zlecenie im poprowadzenia zajęć dydaktycznych. Konieczność zorganizowania postępowania przetargowego lub rozeznania cenowego nie znajduje zrozumienia u zagranicznych naukowców, którzy nie spotykają się z podobnymi procedurami w innych krajach europejskich i odmawiają w nich udziału w toku ubiegania się o zatrudnienie w Polsce. Podobne utrudnienia związane są z koniecznością planowania zamówień. Dotyczą w szczególności projektów rozpoczynających się w trakcie trwania roku budżetowego, do realizacji których niezbędne jest przeprowadzenie zakupu usług lub towarów niezaplanowanych wcześniej, a będących naturalną konsekwencją prowadzonych badań. Obecna, niejasna interpretacja przepisów w tej kwestii, nie występująca w innych, naukowo rozwiniętych państwach, ogranicza możliwość polskich podmiotów w zakresie szybkiego, jakościowego działania w tego typu przypadkach. KPN zwracał już na te problemy uwagę w swoim stanowisku dotyczącym założeń polityki zamówień publicznych realizowanej wobec przedsięwzięć badawczych i dydaktycznych.
- Utrzymywane są przepisy rangi ustawowej wymagające w przypadku zatrudnienia, w szczególności na stanowisku profesora, by kandydat uzyskał uznanie stopnia naukowego

doktora zdobytego poza krajami OECD, co ma zrealizować wymóg traktowania kwalifikacji takiej osoby jako równoważnych z posiadaniem stopnia naukowego doktora. Dotyczy to również osób, których sformalizowany status, wprawdzie uzyskany poza OECD, nie budzi wątpliwości. Przykładem są próby zapraszania do polskich uczelni i instytutów jako podstawowego miejsca pracy, wybitnych naukowców pracujących dotychczas na stanowisku profesora w wielu krajach, w tym w Unii Europejskiej, USA lub Kanadzie. Ubiegając się o zatrudnienie w Polsce zmuszone są one jednak do nostryfikacji doktoratu i przedstawienia oryginału dyplomu, która to procedura uznawana jest przez naukowców za zbędną lub nawet upokarzającą, co skutkuje rezygnacją z przyjęcia zaproszenia do współpracy z polskimi uczelniami i innymi jednostkami badawczymi. Tymczasem jakość badań naukowych z udziałem takich osób może być w pełni weryfikowana poprzez inne mechanizmy, już istniejące, bardzo rygorystyczne i obejmujące polskich badaczy. Dlatego zmiana obecnych przepisów dotyczących zatrudniania obcokrajowców jest konieczna.

- Zaniepokojenie budzi rezygnacja z programu MEiN pod nazwą Premia na Horyzoncie, będącego istotną zachętą dla naukowców do ubiegania się o projektu UE. Argumentacja na rzecz uzyskania podobnych celów poprzez wprowadzenie możliwości wypłaty dodatków do wynagrodzenia, zawarta w bardzo cennej i przyjętej przez środowisko z zadowoleniem koncepcji PAKT – Premia dla Aktywnych, nie jest w tym zakresie przekonywująca, gdyż w niektórych typach projektów, np. Doctoral Networks, wspierani są wyłącznie doktoranci, zaś ich promotorzy, odpowiedzialni za realizację projektu i organizację programu badawczego, nie uzyskują wynagrodzenia w ramach owych projektów.
- Dostrzec można brak wystarczającej współpracy międzyresortowej w celu ułatwienia rozwoju umiędzynarodowienia badań i kształcenia w Polsce. Jako cenne i wymagające wsparcia uznać należy zaangażowanie oraz współpracę wszelkich instytucji i organizacji, w szczególności NAWA, KRASP, RGNiSW, NCN, Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” w promowanie Polski jako atrakcyjnego miejsca do prowadzenia badań naukowych i kształcenia, a także konsolidowanie naszego środowiska naukowego wokół tematu umiędzynarodowienia. Współpracę ułatwiają porozumienia zawierane pomiędzy KRASP, a adekwatną konferencją rektorów w kraju partnerskim. Niezbędne jest odpowiednie porozumienie i skoordynowane działania z udziałem co najmniej: MEiN, MSZ, MSWiA, na co zwracał uwagę KPN w swoim stanowisku z dnia 11.10.2021 r. Potrzebne są także inicjatywy lokalne, zaangażowanie regionów i wsparcie społeczne, do czego konieczna jest także odpowiednia promocja w celu uświadomienia społeczeństwu korzyści płynących z umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego i nauki.
- Uzasadniona jest szeroka debata na temat przyszłości umiędzynarodowienia, w której punktem odniesienia staną się nie tylko wskaźniki ilościowe, ale zwłaszcza jakościowe.

Komitet Polityki Naukowej oferuje swe pełne zaangażowanie w działania wspierające rozwój umiędzynarodowienia badań i kształcenia w polskich uczelniach i instytutach.

Przewodniczący
Komitetu Polityki Naukowej

Prof. dr hab. inż. Marek Pawełczyk